

Evaluatie eikenprocessierups 2021

Oldebroek, september 2021

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Bestrijdingsmethodes.....	4
Biologische bestrijding	4
Mechanische bestrijding	4
Natuurlijke bestrijding.....	5
Feromoonvallen	6
Evaluatie.....	6
Voortgang bestrijding	6
Ontwikkelingen op het gebied van bestrijdingsmethoden	6
Plaagdruk.....	7
Bestrijdingsmethodes.....	7
Biologische en mechanische bestrijding.....	7
Natuurlijke bestrijding.....	9
Nestkasten.....	9
Feromoonvallen	9
Kosten.....	9
Raamovereenkomst EPR	10
Planning.....	11
Conclusies en aanbevelingen	12

Inleiding

Sinds 2006 is er sprake van een toenemende overlast van de eikenprocessierups (hierna EPR). Landelijk zorgt de EPR de laatste jaren voor veel overlast. Vanaf 2018 is in de gemeente Oldebroek is een sterke toename van het aantal meldingen van de EPR waargenomen. De overlast gaat dan vooral om de brandharen, die voor mens en dier gevaarlijk zijn. In Oldebroek staan ca. 5600 eiken(straatbomen) en is er ieder jaar weer sprake van overlast. Dat vraagt om een gedegen aanpak, en ook om duidelijkheid, waar bestrijden we wel, waar niet en hoe communiceren we met onze burgers hierover.

In 2019 is door de gemeente een Plan van Aanpak eiken processierupsen 2020-2024 opgesteld. In dit plan van aanpak is een stappenplan met maatregelen voor de bestrijding van de EPR opgesteld. Het stappenplan bestaat uit drie onderdelen; risico-inventarisatie, monitoring en maatregelen.

In januari 2020 heeft de gemeenteraad ingestemd met het Plan van Aanpak om de overlast van de EPR te bestrijden. Afspraak is dat de resultaten van de aanpak in 2020 en 2021 worden gemonitord, geëvalueerd en dat op basis van deze gegevens de maatregelen en aanpak voor 2021 e.v. worden bepaald. Voor de uitvoering van het Plan van Aanpak heeft de gemeenteraad voor de jaren 2020 en 2021 een jaarlijks bedrag van € 92.500 beschikbaar gesteld en incidenteel een bedrag van € 83.200 in 2020.

Deze rapportage geeft invulling aan de toezegging van het college aan de gemeenteraad om de aanpak van de bestrijding van de EPR in 2021 te evalueren en tevens om een doorkijk te maken naar de aanpak in 2022.

Bestrijdingsmethodes

In 2021 heeft de gemeente Oldebroek 5611 eikenbomen in beheer. Hiervan zijn 4022 bomen die gevoelig zijn voor de EPR, waarvan zijn 2021 3.490 eiken opgenomen als eiken waarin de EPR actief wordt bestreden. De bestrijding richt zich voornamelijk op de soorten Zomereik (*Quercus robur*) en Moseik (*Quercus cerris*). De overige in Oldebroek aanwezige eiken zijn of van soorten die niet of nauwelijks worden bezocht door de EPR of deze bomen staan locaties die geen overlast voor bewoners opleveren. In 2021 is gebruik gemaakt van de volgende bestrijdingsmethodes:

- Biologische bestrijding
- Mechanische bestrijding
- Natuurlijke bestrijding
- Feromoonvallen

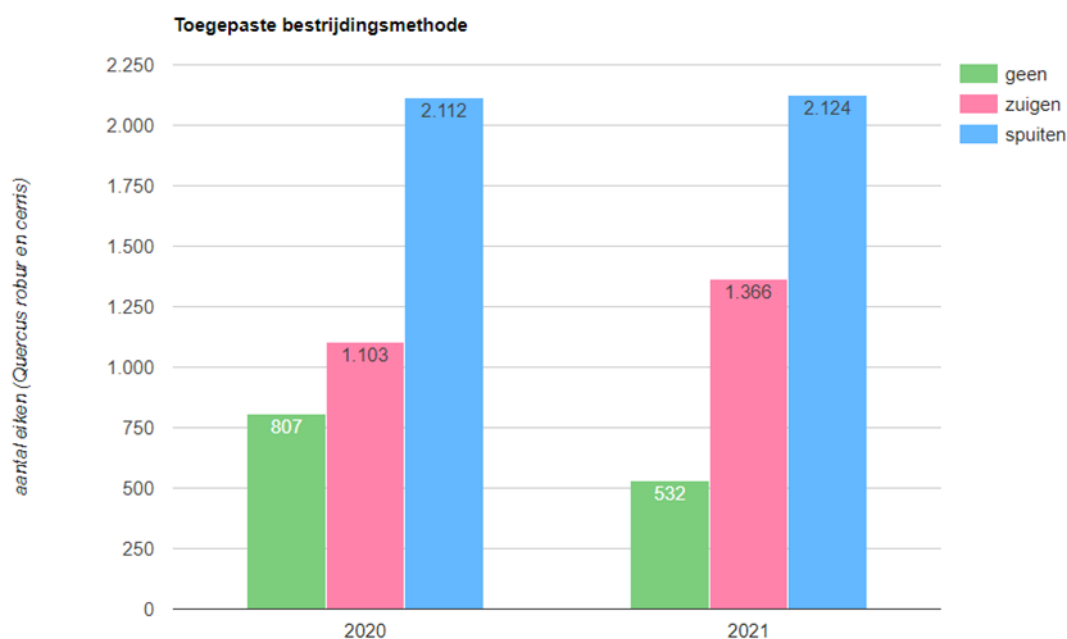
Biologische bestrijding

Deze bestrijdingsmethode is in 2021 met hetzelfde bestrijdingsmiddel (XenTari) als in 2020 uitgevoerd. Er zijn nagenoeg hetzelfde aantal bomen met deze bestrijdingsmethode behandeld als in 2020. De methode wordt voornamelijk toegepast in het buitengebied.

Mechanische bestrijding

Deze bestrijdingsmethode is in 2020 en 2021 uitgevoerd door middel van het afzuigen van de rupsennesten. In 2021 zijn een aantal locaties toegevoegd waar deze bestrijdingsmethode is toegepast. Hierdoor is een groter aantal eiken deze methode van bestrijding uitgevoerd. Deze wijziging heeft o.a. plaatsgevonden voor de Stationsweg en de Schiksweg en enkele solitaire bomen.

In onderstaande grafiek zijn beide bestrijdingsmethodes weergegeven. In de evaluatie onder paragraaf “Resultaten” wordt nader ingegaan op de resultaten.

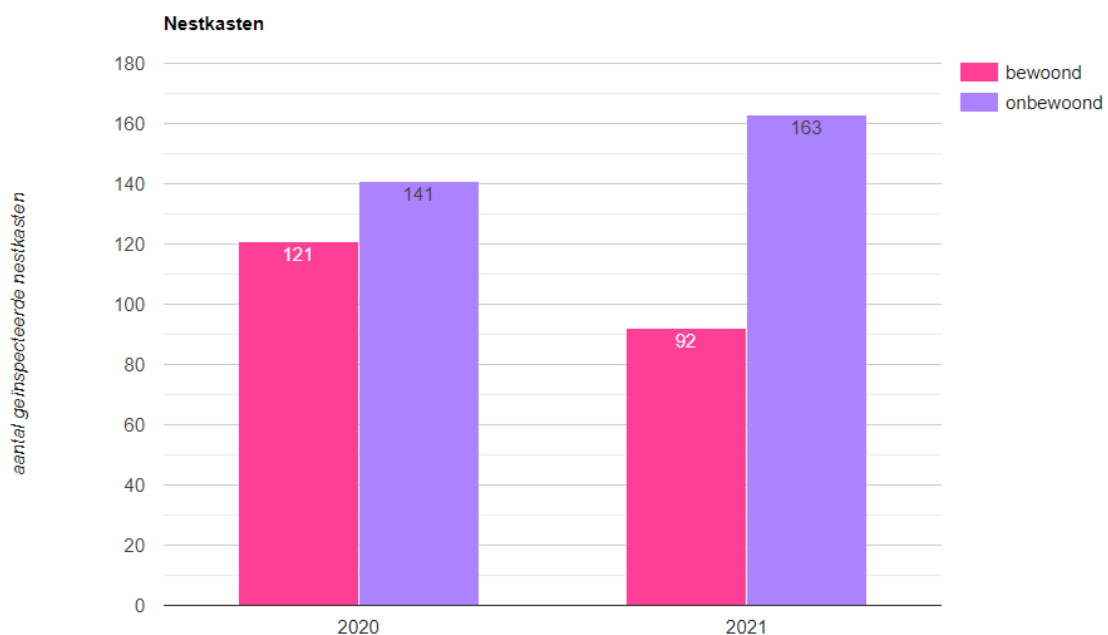
Geen: eiken zonder actieve bestrijding

Natuurlijke bestrijding

Deze bestrijding vindt plaats door de aanwezigheid van de natuurlijke vijanden van de EPR te stimuleren. Omdat de natuurlijke vijanden niet de EPR volledig kan bestrijden wordt dit gecombineerd met mechanische bestrijding. In 2020 en 2021 heeft de gemeente ervoor gekozen om maatregelen uit te voeren, waarmee vogelsoorten (koolmees en pimpelmees) en insecten (sluipwespen, galwespen enz.) worden aangetrokken. Hiervoor zijn er op diverse locaties nestkasten opgehangen en het beheer van de bermen/gazons is aangepast. Het aantal uitgevlogen nesten in deze nestkasten zijn vervolgens gemonitord, zodat een indruk is te geven van de bezettingsgraad.

Op diverse locaties zijn bloemenmengsels gezaaid in de groenstroken onder of nabij eiken die gevoelig zijn voor de EPR. In 2020 is 10.913 m² bloemberm ingezaaid in 2021 is hier nog eens 8.138 m² aan toegevoegd. In de gemeente Oldebroek bevindt zich nu een totale oppervlakte van 124.218 m² aan groenstroken met bloembermbeheer. Dit zijn niet alleen bloembermen in de nabijheid van eiken, maar ook op andere locaties in de gemeente en geeft een indicatie voor de bijdrage aan de biodiversiteit. In de paragraaf “Resultaten” wordt het effect van deze methode nader toegelicht.

In onderstaande grafiek is de bezettingsgraad van nestkasten weergegeven. In de evaluatie onder paragraaf “Resultaten” wordt hierop nader ingegaan.

Feromoonvallen

In 2021 zijn in 240 eikenbomen feromoonvallen opgehangen. Met deze feromoonvallen worden de mannetjes van de EPR middels feromoon in een val gelokt, waar zij vervolgens dood gaan. Door het tellen van het aantal gevangen vlinders zou het mogelijk moeten worden een indicatie te krijgen van het bestrijdingssucces en de plaagdruk, ook kunnen geen rol meer spelen in de voortplantingscyclus.

In de paragraaf “Resultaten” wordt ingegaan op de verzamelde informatie.

Resultaten

Biologische en mechanische bestrijding

In de bijlage treft u een drietal kaartjes aan. In bijlage 1 kunt u de verdeling van de bestrijdingsmethoden vinden. In bijlage 2 is het aantal aangetroffen nesten per boom voor 2020 en in bijlage 3 voor 2021 weergegeven. Hoe donkerder de kleur paars hoe meer nesten er in een boom zijn aangetroffen.

De behandelmethode met het spuiten van het middel XenTari blijkt ook dit jaar weer het meest effectief. Op de locaties waar dit middel is toegepast zijn vrijwel geen nesten aangetroffen.

De plaagdruk manifesteert zich voornamelijk op locaties waar de EPR middels mechanische bestrijding wordt bestreden. Deze methode wordt toegepast binnen de bebouwde kom, waardoor de hoogste plaagdruk zich ook in dit gebied bevindt.

Ondanks deze hoge plaagdruk, blijkt uit de verzamelde gegevens dat er in 2021 minder nesten per boom zijn waargenomen en verwijderd. Het hoogste aantal nesten bevindt zich op een de volgende locaties:

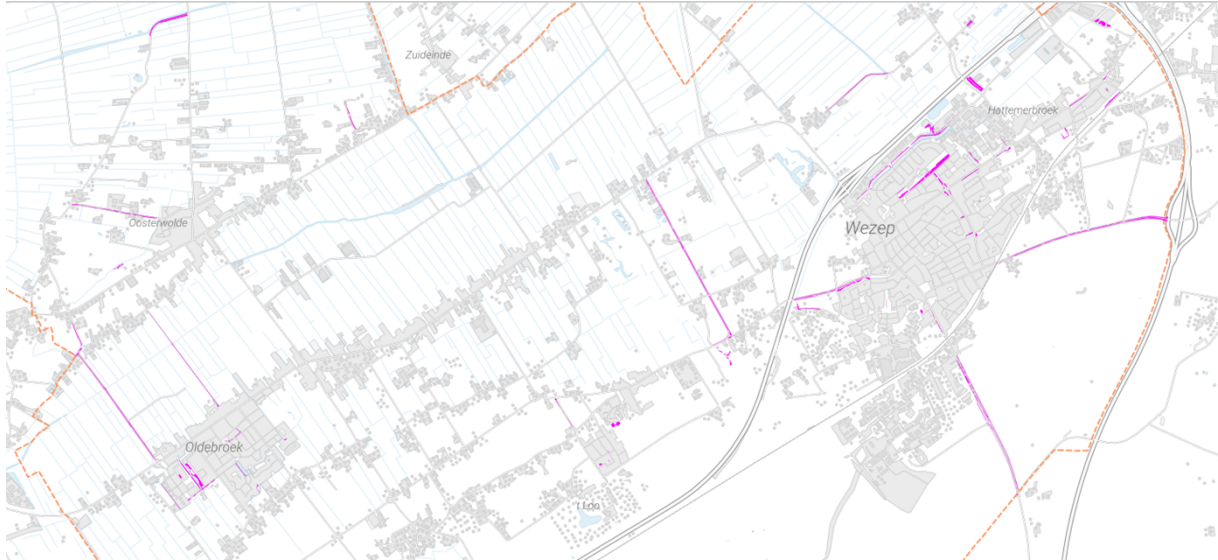
- **Stationsweg:** In 2020 werd alleen binnen de bebouwde kom bestreden. In 2021 is dit uitgebreid naar alle eiken langs deze weg. Hierdoor ontstaat een vertekend beeld in de plaagdruk, omdat alleen de bomen die in 2021 zijn behandeld een redelijk hoog aantal EPRnesten per boom vertonen. Over het geheel gezien is de plaagdruk voor deze locatie lager dan in 2020.
- **Rambonnetweg en Enkweg**
- **Enkweg ter hoogte van de Landhuisweg**
- **Zuiderzeestraatweg oostelijk van de kern Hattemerbroek**

Daarnaast zijn er enkele aandachtspunten:

- **Schiksweg:** Deze locatie vertoont een afwijkend beeld ten opzichte van 2020. In 2020 is deze locatie met het middel XenTari bespoten. De plaagdruk op deze locatie was in dat jaar nihil. In 2021 zijn op deze locatie nestkasten opgehangen, waardoor gestopt is met spuiten, maar de aanwezige nesten worden verwijderd d.m.v. zuigen. Hierdoor is de plaagdruk dit jaar licht toegenomen. De bestrijdingsmethode door middel van afzuigen wordt voortgezet in de komende jaren.
- **Hogenbrinkweg:** Deze locatie is in 2020 en 2021 met het middel XenTari gespoten. De plaagdruk in 2021 is nihil. De bewoners hebben de wens geuit om een andere bestrijdingsmethode toe te passen.
- **Duivendansweg:** Deze weg is grotendeels aangeplant met Linden. Het gedeelte waar eiken zijn aangeplant bevindt zich op een locatie waar geen of weinig bewoning is gesitueerd. De behandelmethode met afzuigen bleek in 2020 erg kostbaar, zodat er voor gekozen is om in 2021 een bestrijding met het middel XenTari toe te passen. De plaagdruk op deze weg is in 2021 beperkt, met een enkele verhoogde waarde. Waarschijnlijk zijn op deze locatie een aantal bomen per abuis niet meegenomen in de behandelmethode.

Natuurlijke bestrijding

De natuurlijke bestrijding met nestkasten en feromoonvallen is in 2021 geïnventariseerd. Er zijn in 2021 geen nieuwe locaties voor beide maatregelen aangebracht. Het areaal aan bloemrijke graslanden is in 2021 met een vergelijkbare hoeveelheid in oppervlakte uitgebreid als in 2020. In onderstaand kaartje zijn de locaties met bloembermbeheer in paars weergegeven.

Nestkasten

De gemeente heeft in 2020 ingezet op een vergroting van de nestgelegenheid nabij eiken door het plaatsen van mezen-nestkasten. De inventarisatie van het aantal nestkasten laat zien dat er in 2021 minder nestkasten zijn bewoond. Deze lagere bewoning valt deels te verklaren door de gebruikte type nestkasten.

Op het trapveld in Hattemerbroek (aan de Kerkweg) wordt gebruik gemaakt van nestkasten (donatie van de Welkoop) die niet konden worden gereinigd in 2021. In de regel maken vogels geen gebruik van nestkasten waarin zich nestmateriaal van het voorgaande jaar bevindt. Daarnaast zijn er een aantal slechte nestkasten langs de Looweg (nestkasten die zijn opgehangen door Dorpsgroep Het Loo) geplaatst. Van deze kasten is de constructie losgelaten. Deze nestkasten zijn daarom in 2021 niet bewoond. Er moet nog een 2^e controleronde worden uitgevoerd (gelijktijdig met het verwijderen van de feromoonvallen en het schoonmaken van de kasten), zodat het aantal bewoonde nestkasten wellicht nog een iets hoger zal zijn.

Feromoonvallen

Uit eerste controleronde van 2021 is gebleken dat het aantal gevangen vlinders zeer beperkt is. Het effect van deze maatregel lijkt daarom niet erg groot. Of het lage aantal gevangen vlinders komt door de effectieve bestrijding of anderszins kunnen we momenteel niet achterhalen.

Een vergelijk met 2020 is niet mogelijk omdat er over 2020 zijn geen gegevens beschikbaar zijn. Dit kwam doordat de samenstelling van het geleverde feromoonmiddel dat jaar bestond uit onvoldoende werkzame stof.

Kosten

Sinds 2018 heeft de bestrijding van de EPR een structureel karakter gekregen met een forse inzet van financiële middelen. In de periode van 2018 tot en met 2020 zijn respectievelijk de volgende uitgaven besteed aan de EPR; € 65.000 (2018), € 145.000 (2019), € 51.482 (2020). Bij de vaststelling van de 13^e begrotingswijziging 2020 is er voor 2020 en 2021 een budget van € 92.500 voor de bestrijding EPR vastgesteld. In de tabel hieronder zijn de gemaakte kosten voor 2021 aangegeven:

Opzuigen -spuiten met XenTari- natuurlijke bestrijding				
maatregel	bedragen raadsbesluit	kosten 2021	verschil	Toelichting
kosten opzuigen en spuiten incl. nazorg	€ 82.280	€ 49.300	-€ 32.980	Kosten zijn hoger dan in 2020 door dat er meer bomen binnen het bestrijdingsplan vallen
leveren feromoon incl. aanbrengen en controle	€ 8.400		-€ 8.400	Werkzaamheden opgenomen in beheerplan groen
schoonmaken en controle nestkasten	€ 1.500		-€ 1.500	Werkzaamheden opgenomen in beheerplan groen
aanschaf nestkasten		€ 100	€ 100,00	
aanschaf nestkastenplaatjes		€ 328	€ 328	Er ontstond door spechten schade aan de invliegopeningen, door deze plaatjes te plaatsen is dat niet meer mogelijk
waarschuwinglint	€ 500		-€ 500	levering opgenomen in beheerplan groen
	€ 92.680	€ 49.728	-€ 42.952	

De gemaakte kosten voor de bestrijding door spuiten en afzuigen kunnen als volgt worden uitgesplitst:

Type werkzaamheid	kosten
Administratie door aannemer	€ 1.700
Spuiten met XenTari	€ 7.500
Zuigen	€ 40.100
Totaal	€ 49.300

Op basis van de gemaakte kosten in 2020 en 2021 wordt voorgesteld om voor de bestrijding van de EPR structureel € 50.000 in de meerjarenbegroting op te nemen.

Raamovereenkomst EPR

Op dit moment wordt gewerkt aan de opstelling van de raamovereenkomst bestrijding EPR voor een periode van vier jaar. In eerste instantie wordt hierbij uitgegaan van de voortzetting van de huidige bestrijdingsstrategie. Tevens wordt onderzocht op welke wijze deze aanbesteding dan moet plaatsvinden (meervoudig onderhands of Europees).

Evaluatie

Ontwikkelingen op het gebied van bestrijdingsmethoden

Sinds oktober 2020 zijn er geen nieuwe informatiebladen via het Kennisplatform gepubliceerd. Om toch een indruk te krijgen van het effect van verschillende bestrijdingsmethoden is contact opgenomen met omliggende gemeenten. In onderstaande tabel is het resultaat verwerkt.

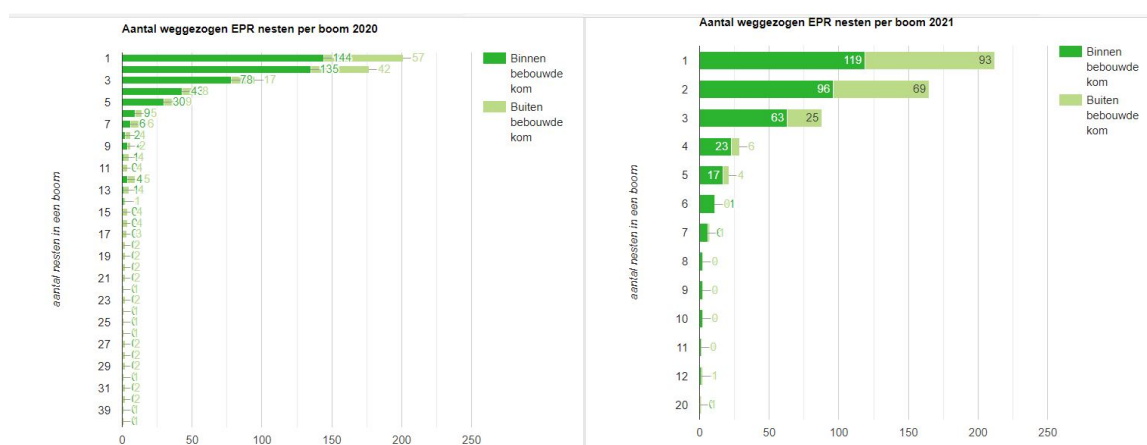
gemeente	bestrijdingsmethode	aantal eiken	plaagdruk	opmerkingen
Nunspeet	afzuigen	Circa 5000	Ongeveer 15%	Er is geconstateerd dat het aantal nesten kleiner van omvang zijn. Daarnaast zijn er geen meldingen van overlast binnengekomen
Heerde	Nematoden en afzuigen	Circa 6000	Ongeveer 20%	De gemeente heeft 3000 eiken met nematoden (soort aaltjes die de rups doden) behandeld. Vervolgens vind een behandeling met afzuigen plaats bij melding van overlast. Dit jaar is het aantal nesten per boom lager en is de omvang van de nesten kleiner.

Plaagdruk

De plaagdruk geeft het aantal besmette bomen weer als percentage van het aantal geïnspecteerde bomen. In 2020 zijn er 661 besmette bomen geteld in 2021 bedroeg het aantal besmette bomen 543.

In 2021 komt de plaagdruk voor Oldebroek daarmee op 13,5%. Dit is weer lager als in 2020 (16,4%). Als we de percentages voor 2021 en 2020 met elkaar vergelijken dan is het opvallend dat de plaagdruk relatief hetzelfde percentage vertoond voor zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Daarnaast valt op dat het aantal nesten per boom verder is afgenomen. Zo kwamen er in 2020 besmette bomen voor waarin ten hoogste 42 nesten zijn waargenomen. In 2021 is het hoogste aantal 20 nesten. In 2021 is daarnaast waargenomen dat er afname van het aantal nesten per boom is opgetreden. In 2020 was het grootste aantal nesten waargenomen in de range van 1 – 17 nesten per boom. In 2021 zijn de meeste nesten waargenomen in de range van 1 – 6 nesten per boom.

Landelijk gezien bedraagt de plaagdruk 17% volgens het kenniscentrum EPR van de WUR. In de provincie Gelderland bedraagt dit percentage 22%.

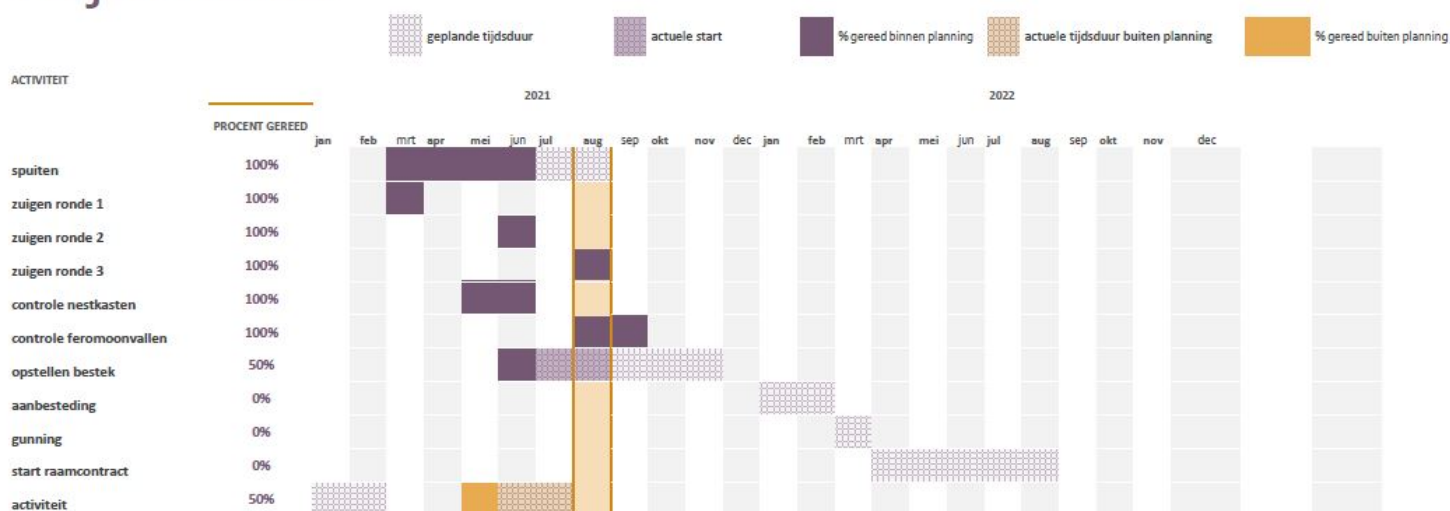
Als wordt gekeken naar de plaagdruk voor de verschillende kernen dan blijkt dat de kernen Wezep en Hattemerbroek nog steeds de grootste plaagdruk kennen. In de kern Oosterwolde is de plaagdruk in 2021 ook toegenomen. Deze toename komt doordat langs de Schiksweg de bestrijdingsmethode

gewijzigd is van spuiten naar zuigen. Het blijkt evenwel dat het aantal EPRnesten per boom beperkt is gebleven tot 1 of 2 nesten met een enkele boom 3 nesten. Op deze locatie zal in de komende jaren de huidige bestrijdingsmethode met afzuigen worden voortgezet.

Planning

De maatregelen die in 2021 zijn uitgevoerd met een doorkijk naar het eerste kwartaal 2022 zijn hieronder aangegeven.

Project Planner

Conclusies en aanbevelingen

In 2021 heeft de inzet van bestrijding tegen de EPR weer geleid tot een verdere daling van de plaagdruk. De gemeente Oldebroek heeft nu een plaagdruk van 13,5% en hiermee veroorzaakt de EPR voor de burgers in deze gemeente een beperkter overlast dan het landelijk gemiddelde (17%).

Er zijn in 2021 meer eiken dan in 2020 behandeld met een bestrijdingsmethode. Vooral het afzuigen van de nesten is in 2021 toegenomen. Het valt op dat de bestrijding in het algemeen een gunstig resultaat heeft op het aantal nesten per boom. Ten opzichte van de resultaten in 2020 zijn er dit jaar meer bomen met gemiddeld 1 á 2 nesten per boom. Daarnaast blijkt ook het hoogste aantal nesten per boom te zijn verminderd van 42 tot 20 nesten per boom.

Van de toegepaste bestrijdingsmethodes blijkt in 2021 wederom dat het spuiten met het biologisch bestrijdingsmiddel XenTari de beste resultaten oplevert. In het buitengebied, waar deze methode wordt toegepast, is de plaagdruk nagenoeg geheel afgenomen. Bestuurlijk bestaat de wens om de toepassing van dit middel te verminderen, zodat ook in de toekomst verder wordt ingezet op alternatieve bestrijdingsmethodes, zoals het afzuigen van nesten. Ondanks deze wens wordt voorgesteld de huidige werkwijze te handhaven om zo, ook bij hogere EPR besmettingen, de financiën beheersbaar te houden.

De bewoners van de Hogenbrinkweg hebben de wens geuit om de bestrijdingsmethode van spuiten te wijzigen naar zuigen. Deze locatie is in 2020 en 2021 met het middel XenTari gespoten. De plaagdruk was dit jaar nihil. Bekeken wordt of hieraan gevolg kan worden gegeven. De bebouwing langs deze weg is beperkt en verspreid, zodat het risico voor de burgers beperkt zal zijn.

Vanuit de monitoringsgegevens is geconstateerd dat de omvang van de EPR nesten in 2021 verder is afgenomen. Er is alleen niet geïnventariseerd of er nesten ze ter grootte van een tennisbal, een voetbal of een deken zijn aangetroffen. Deze inventarisatiegegevens worden vanaf 2022 toegevoegd zodat ook deze informatie in de monitoring van de EPR kan worden verwerkt.

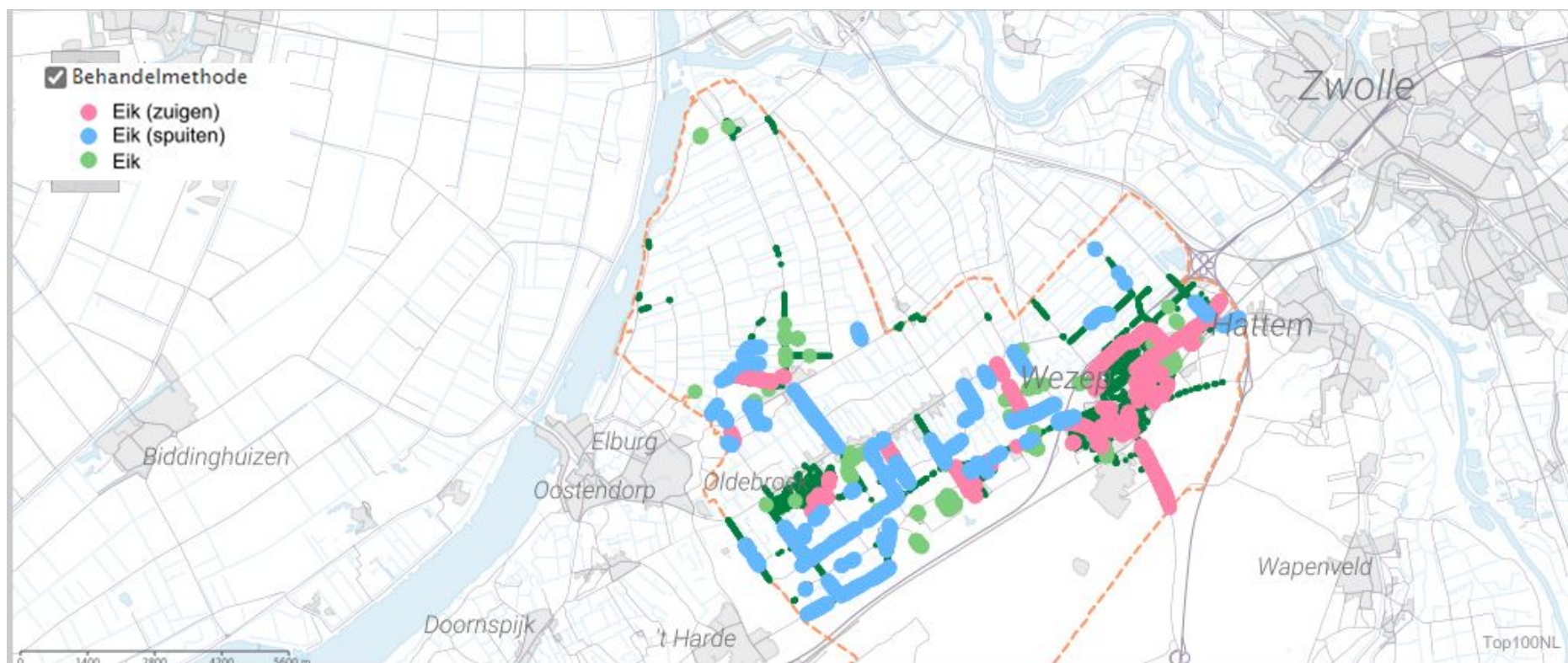
Over het effect van de natuurlijke bestrijding door vogels en insecten zijn op dit moment geen duidelijke gegevens bekend. Dit vergt meer specialistische kennis en langjarige monitoring. Wat wel duidelijk is, is dat een aantal nestkasten moet worden vervangen. Dit zal in het voorjaar van 2022 plaatsvinden en hopelijk er toe leiden dat we in dat jaar ook een hoger broedsucces kunnen melden.

De totale hoeveelheid groenstroken die middels bloembermbeheer worden onderhouden is in 2021 toegenomen. Naast het effect op de bestrijding van EPR sluit de gemeente hiermee aan op landelijk beleid ter bevordering van de biodiversiteit.

In 2021 zijn wederom feromoonvallen geplaatst en een eerste keer gecontroleerd. Er zijn een zeer beperkt aantal vlinders aangetroffen. Het is de vraag of deze maatregel voldoende (kosten)efficiënt is om voort te zetten. Om dit te kunnen bepalen zal overleg plaatsvinden met gemeenten die ook ervaringen hebben met het toepassen van feromoonvallen. Op basis van deze informatie zal besloten worden over de inzet van feromoonvallen in 2022 en verder.

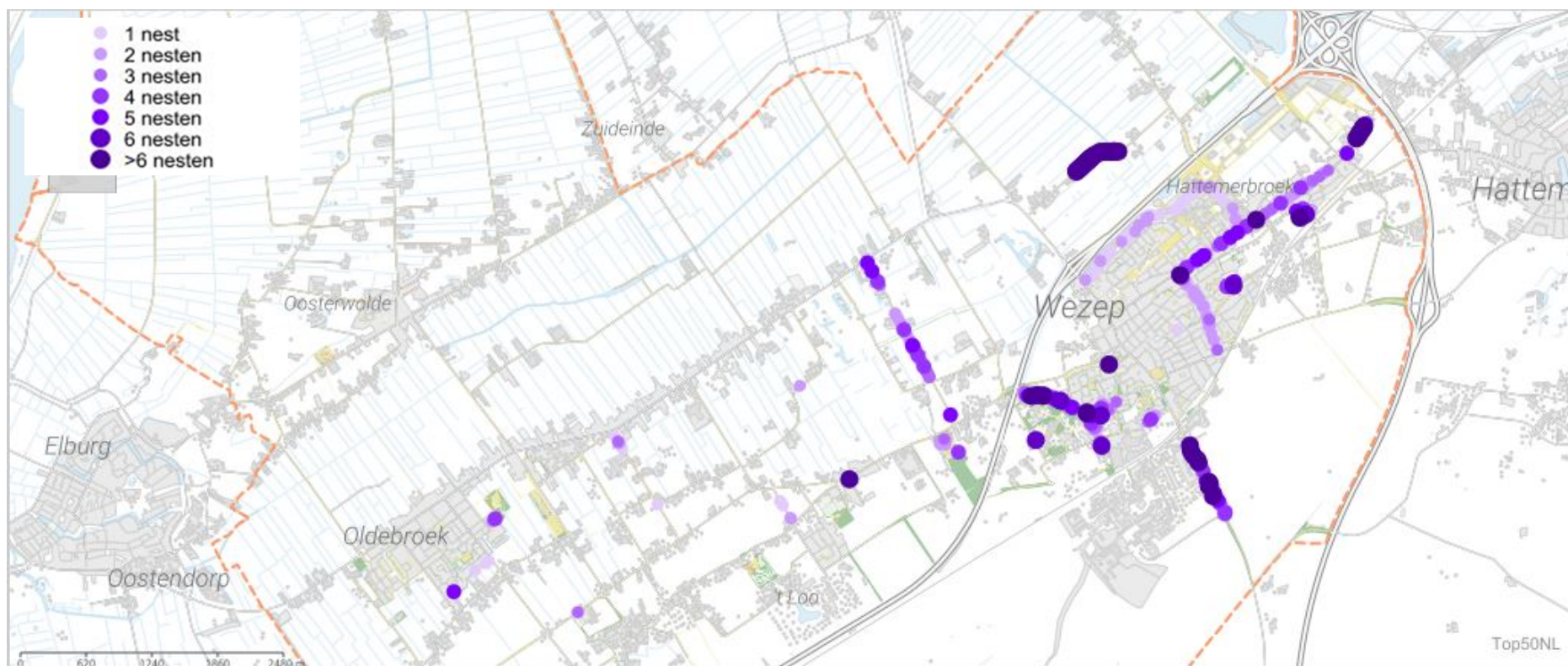
Bijlagen:

BIJLAGE 1

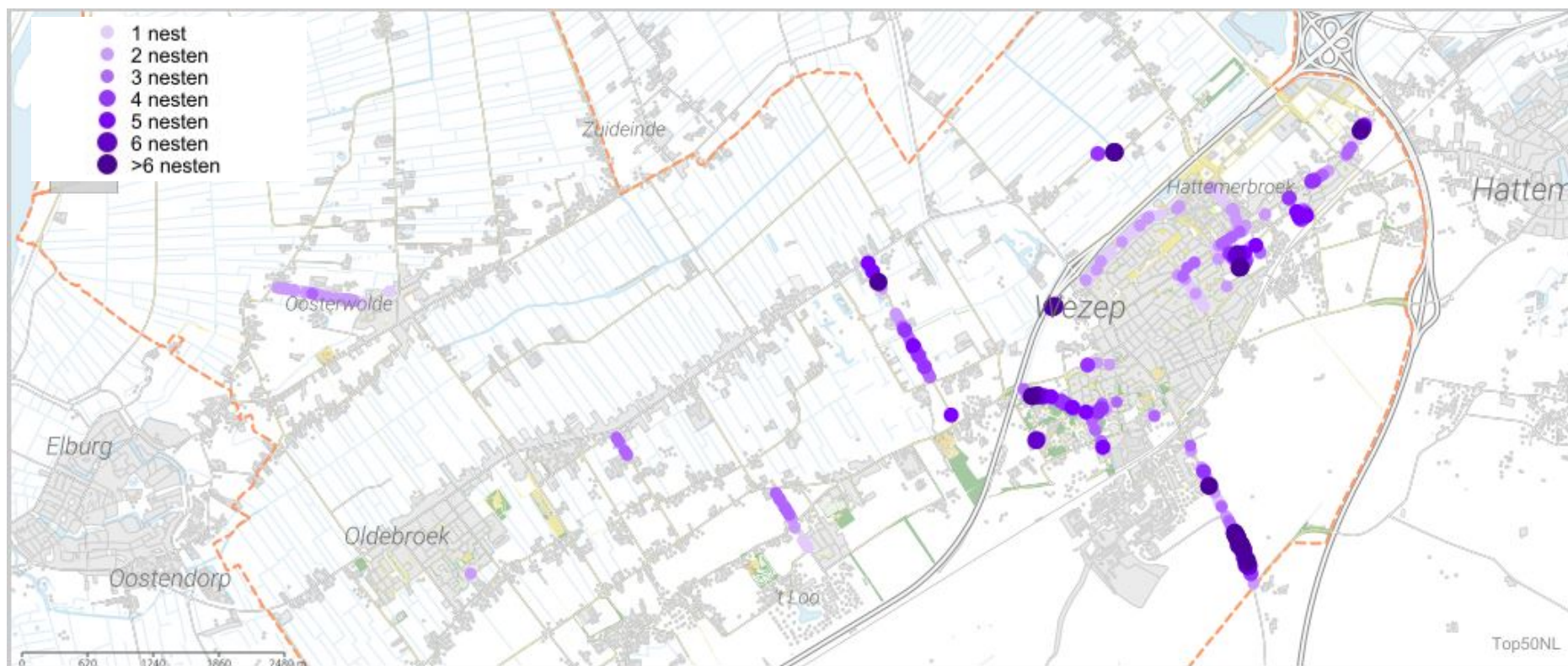
kaart overzicht behandelmethodes 2021

BIJLAGE 2

kaart overzicht plaagdruk 2020

BIJLAGE 3

kaart overzicht plaagdruk 2021